

Dinsdagconferentie 16 mei 2017 Commercieel Recht en natuurlijke hulpbronnen

Met het gedicht 'Verzet begint niet met grote woorden' van Remco Campert starten we en sluiten we deze 51ste Dinsdag conferentie af met als thema Laudato Si', de encycliek van paus Franciscus over de zorg voor onze aarde. Thomas Keijser leidt ons in, in drie delen:

1. Hoe kwam ik in aanraking met het thema commercieel recht en natuurlijke hulpbronnen?
2. Hoe kijk ik daar naar als jurist?
3. Als je net als Remco Campert een vraag stelt: enige meer algemene beschouwingen

Ad 1. Ik ben van huis uit jurist effectrecht. Ik gaf een presentatie in Australië over casussen om jonge juristen toe te rusten met vakkennis over commercieel recht en natuurlijke hulpbronnen. Het didactisch aspect komt naar voren. Het thema is schaarste en hoe ga je daarmee om? Ik ben toen gevraagd om een internationaal congres te organiseren aan de RU in Nijmegen. De betrokkenheid bij het onderwerp is op die manier ontstaan en dat zal blijken uit de rest van het verhaal.

Ad 2. Het juridische deel – Rechtsgebieden die betrekking hebben op het thema natuurlijke hulpbronnen :

- a. Privaatrecht – verhouding tussen burgers - een voorbeeld dat in het vervolg gebruikt gaat worden is een goudmijn in Tanzania; in dit geval het civielrecht van een schadeclaim;
- b. Intellectueel eigendomsrecht voor uitvinders;
- c. Financieel recht – om met banken exploitatie mogelijk te maken;
- d. Strafrecht – voorbeeld Polly Higgins 'De advocaat van de aarde';
- e. Bestuursrecht – de overheid en een vergunning;
- f. Grondrechten – recht op water, op schone leefomgeving etc.;
- g. Internationaal privaatrecht – recht dat van toepassing is op een internationaal geschil; exploitatie en productie hebben vaak met vele rechtstelsels te maken;
- h. Geschillenbeslechting – een overheidsrechter of onafhankelijke mediator en arbitrage op verzoek van partijen;
- i. Internationaal publieksrecht.

De hele rechtswetenschap wordt dus gemobiliseerd bij dit thema.

Problemen met natuurlijke hulpbronnen zijn bijvoorbeeld problemen met: energie, ontbossing, landbouw en transgenetische verandering van landbouwgewassen; problemen met plastic; water, atmosfeer en ruimte. In wezen heb je bodem, water, lucht en ruimte.

In de Urgenda klimaatzaak van Marjan Minnesma werd voor een privaatrechtelijke invalshoek gekozen. Ook concepten die ten grondslag liggen aan onze staatsinrichting kwamen aan de orde. Wat kan de rol van de rechter zijn tegen de achtergrond van de scheiding der machten (uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht) conform de Trias Politica van Montesquieu? Loopt het rechtssysteem niet achter op de zaken die hier aan de hand zijn? Grote veranderingen hebben plaatsgevonden sinds de tijd van de industriële revolutie – nog maar 150 jaar geleden. Het recht en andere concepten staan onder druk. Het is een punt van zorg dat het recht achter de ontwikkeling aanloopt. In het gesprek komt aan bod dat ook internationale richtlijnen voor bedrijven en het internationaal publieksrecht een rol spelen bij het klimaatprobleem. In verdere voorbeelden (Zie PPT Transnatural Law) van verschillend relevant recht komt ook voorbij het opwekken van energie op zee. De vraag is dan bijvoorbeeld welk stuk van de zee is van wie? Land is verdeeld, de zee tot op zekere hoogte, maar als je bijvoorbeeld diep onder de grond gaat van wie is dat dan? De ruimte is grotendeels onontgonnen terrein. De commerciële ruimtevaart maakt daar gebruik van, terwijl wel steeds meer ruimteafval wordt gegenereerd. We bespreken ook wie verantwoordelijk is voor Baotou, een meer van gif dat ontstaat bij de fabricage van telefoons, laptops en auto's. Deze giftige stoffen zijn in een kunstwerk weergegeven. Een klein zwart potje is het vergif van een mobiele telefoon, een middelgrote vaas is het vergif van een kleine laptop en een grote vaas is het gif van de batterij van een kleine auto.

Ad 3 . De beschouwelijk punten, het lyrische deel van de presentatie – Wat is de morele grondslag, vanuit welke visie werk je en hoe ga je om met mensen die sceptisch zijn? Een paar visies op deze problematiek: visie I het verhaal van astronauten als zij de aarde zien vanuit de ruimte, zie <https://vimeo.com/55073825>; visie II wat de paus zegt naar aanleiding van de encycliek Laudato Si'; visie III de regenboogslang van Aboriginals als metafoor voor de gevolgen van onvoorzichtig omgaan met de aarde. Ook het geologisch debat over het Anthropoceen komt aan bod.